

■ Revolution och konstitution: om konstituerande makt

MIKAEL SPÅNG¹

ABSTRACT

Revolution and Constitution: On Constituent Power. The people's constituent power was among the most central ideas of the democratic revolutions during the late 18th century, at the time intrinsically related to the dilemma of liberation and freedom: the risk that freedom is lost unless the revolutions are institutionalized, and the risk that the constitution comes to embody a conditioned freedom unless liberation is pursued. This dilemma was central to the three conceptions of constituent power discussed in this article: (1) the Sans-Culottes' view of constituent power as permanently residing in the people and tied to liberation, (2) the radical democratic mechanisms of controlling legislative and executive power exemplified by the constitution of Pennsylvania, and (3) the American federalists' argument that constituent power is the expression of the people's will at the moment of adopting the constitution, after which it resides in the background and loses its importance. These ideas of constituent power are discussed and then related to the contemporary debate about it in the context of constitutional democracy.

Inledning

Att den konstituerande makten tillkommer folket var en av de demokratiska revolutionernas mest grundläggande idéer. I fokus för mycket av debatten under revolutionsåren stod frågan hur revolutionerna skulle kunna konstitutionaliseras och lägga grunden för frihet utifrån den frigörelse från förtryck och underordning som revolutionerna syftat till. I debatterna och konflikterna om konstituerande makt blev dilemman mellan frigörelse och frihet påtagligt: risken att revolutionens landvinningar oinlett görs om de inte konstitutionaliseras, samtidigt som konstitutionen riskerar att skriva fast vad som i praktiken är enbart en villkorad och begränsad frihet om frigörelsen inte fullföljs (se t.ex. Arendt 1963; Negri 1992).

---

1 Mikael Spång är filosofie doktor i statsvetenskap och verksam vid Globala politiska studier, IMER, Malmö högskola.

E-post: mikael.spang@mah.se

Arbetet med denna artikel har fått stöd från Anders Karitz Stiftelse. Ett tidigare utkast presenterades på Teoriklubben vid Malmö högskola i april 2007; jag vill tacka deltagarna, särskilt Dimosthenis Chatzoglakis, Lena Halldenius och Ronald Ståde, för kommentarer och synpunkter. Jag vill också tacka Statsvetenskaplig tidskrifts två anonyma läsare av artikeln, som bidragit med mycket värdefulla kommentarer. Författaren är naturligtvis ansvarig för de återstående bristerna.

Frigörelsens och frihetens tematik har förblivit aktuellt, något som inte minst visas i det sätt som sociala rörelser under de senaste tvåhundra åren på skilda sätt tagit upp villkorad frihet för att kräva förändringar (se t.ex. Tilly 2004). Men samtidigt har sammanhanget för diskussionen om konstituerande makt förändrats. Framväxten av den konstitutionella demokratin har inneburit att folksuveräniteten blivit en självklar del av regleringen av politisk makt i en demokrati, inklusive möjligheterna att ändra författningen eller anta en ny författning. Därmed öppnas återigen frågan om konstituerande makt, men denna bygger nu på det som är en redan konstituerad makt. Konstituerande makt blir avhängig konstituerad makt, vilket rimmar illa med tanken att det är konstituerande makt som ligger till grund för konstituerad makt och inte tvärtom.

I den samtida debatten om konstituerande makt i förhållande till frigörelse och frihet finns många demokratiteoretiker som hävdar att den konstitutionella demokratin innehåller tillräckliga möjligheter för att åstadkomma emancipatoriska förändringar. Moderna författningar är reflexiva i det att de inkorporerar konstituerande makt. De konstitutionella normerna kan användas av medborgarna för att ifrågasätta och förändra samhälleliga maktförhållanden och i nästa steg kan de anpassa den konstitutionella regleringen av politisk makt till de förändrade sociala, ekonomiska och kulturella betingelserna (se t.ex. Ackerman 1991; Habermas 1992). Andra menar tvärtom att möjligheterna till frigörelse från samhälleliga maktförhållanden är begränsade därför att konstituerande makt assimileras till konstituerad makt i den konstitutionella demokratin. Konstituerad makt handlar i hög grad om ordning – att reglera, kanalisera och fördröja – och den konstituerande makt som modelleras efter konstituerad makt kommer att ha liknande karaktäristika. För emancipatoriska möjligheter krävs istället en konstitutionell modell som kan hålla konstituerande makt i rörelse, menar de som ställer sig tveksamma till moderna författningars förändringspotential (se t.ex. Negri 1992; Virno 1996).

Syftet med denna artikel är att diskutera innebörden av konstituerande makt genom att visa på de tolkningar av begreppet som kom till uttryck i samband med revolutionerna i slutet av 1700-talet. Förhoppningsvis kan därmed de konflikter och motstridigheter som utmärker begreppet och betydelsen av dessa för samtida diskussioner klarläggas. Grovt sett kan man skilja mellan tre uppfattningar om folkets konstituerande makt i samband med de demokratiska revolutionerna i slutet av 1700-talet. Det första synsättet bygger på den revolutionära betydelsen av folket. Sansculotterna exemplifierar denna uppfattning, som innebär att revolutionen måste radikaliserats till den punkt där alla resterna av den gamla regimen är borta. De som argumenterade för en radikaldemokratisk bindning av lagstiftande och utövande makt till medborgarnas deltagande kan sägas inta en andra position. Den tredje uppfattningen, uttryckt av bland andra de amerikanska federalisterna, innebär att folket utgör författningens grund, men att man efter det att konstitutionen antagits inträder i en politisk fas där det inte längre finns något egentligt behov av konstituerande makt. De tre tolkningarna av konstituerande makt diskuteras i artikeln och de beaktas sedan i förhållande till de samtida förståelserna av konstituerande makt och möjligheterna till emancipatoriska förändringar.

Konstituerande makt

Även om föreställningen om folkets konstituerande makt går tillbaka på striderna mellan kung och parlament i Storbritannien i mitten av 1600-talet, var det genom de amerikanska och franska revolutionerna som tanken formulerades på ett för modern politik strukturbildande sätt (se t.ex. Morgan 1988; Palmer 1959). En del menar att tanken om folkets konstituerande makt i egentlig mening formulerades först i samband med den franska revolutionen eftersom den i det amerikanska sammanhanget var förbunden med konstituerandet av nya stater (Schmitt 1928: § 8). Andra hävdar tvärtom att den amerikanska revolutionen hade en mycket särskild betydelse för föreställningen om konstituerande makt eftersom den bands samman med en rad praktiker, exempelvis upprättandet av konstitutioner genom konvent, som gav tanken en praktisk gestalt och därmed fyllde principen om folkets suveränitet med ett politiskt innehåll (Palmer 1959: kap 8; Wood 1969).

Hursomhelst, tanken om folkets konstituerande makt hade en mycket särskild ställning i de amerikanska och franska revolutionerna. Anledningen till det ligger i de förändrade förståelser av både revolution och konstitution som framkommer i samband med de demokratiska revolutionerna. Bland andra Reinhart Koselleck har påpekat att termen revolution under 1700-talet kom att förknippas med nya politiska möjligheter snarare än ett återvändande, som låg i tidigare tankar om statsformernas cykliska förhållande till varandra (Koselleck 1979: kap 3). Hannah Arendt menade i sin studie av de demokratiska revolutionerna att vi med dem står inför ett nytt sätt att se på revolutioner. Under längre tid hade det funnits flera sätt att beskriva undersåtarnas uppför mot de styrande, men inte för det slags politiska förändring som innebar att undersåtarna själva blev de styrande, menade Arendt (Arendt 1963: 41). Transformationen från undersåtar till medborgare, som styr sig själva genom institutioner designade för det syftet, visar på kopplingen mellan revolution och konstitution. Att utveckla nya författningar och därmed konstitutionalisera revolutionen blev också en av de viktigaste frågorna under revolutionsåren. Den historiska kopplingen mellan revolution och konstitution gjorde att Arendt insisterade på en begreppslig relation mellan dem; enbart när befrielsen från förtryck kopplas samman med konstituerandet av frihet kan vi tala om en revolution (Arendt 1963: 35).

Revolutionsåren visar hur besvärlig gestaltningen av frihet utifrån frigörelse var, särskilt som det rådde delade meningar om vilkas och vilket slags frigörelse som hade antagit konstituerande kraft genom revolutionerna. Dessa frågor har bäring på begreppet konstituerande makt eftersom det handlar om en makt som utvecklas immanent till praktiker, utan transcendent förankring. Konstituerande makt handlar om att grundlägga och legitimera politiska institutioner, men är en makt som inte självt kan grundläggas. Konstituerande makt är på samma sätt som revolutionerna en ny början (Arendt 1963: kap 1; Kalyvas 2005). Som Emmanuel Joseph Sieyès noterade varken kan eller får folkets konstituerande makt underordnas författningen (Sieyès 1789). För varifrån skulle den auktoritet komma som kunde binda folket om inte från folket självt, frågade Sieyès. Att bindas av en redan konstituerad makt vore för medborgarnas del detsamma som att ge upp sin frihet redan före det att den kunnat komma till uttryck (Sieyès 1789: 137). Att konstituerande makt handlar om att grundlägga

den nya staten utan att självt kunna grundläggas, visar hur dilemmat i att konstitutionalisera revolutionerna har en begreppslig betydelse. Att avgöra om frigörelsen är av ett sådant slag att revolutionerna kan avslutas eller om frigörelsen måste drivas vidare har inget givet svar. I de tre uppfattningar om konstituerande makt som diskuteras bearbetades detta problem om frigörelse och frihet på olika sätt.

Sansculotterna

I den politiska radikalisering som ägde rum i Paris under våren och sommaren 1792, vilket kallats för den andra revolutionen, spelade sansculotterna en framträdande roll. De ifrågasatte den skillnad mellan aktiva och passiva medborgare som 1791 års författning byggde på liksom det som de uppfattade var resterna av den gamla regimen, inte minst monarkens roll inom författningen och de kvardröjande aristokratiska privilegierna. Sansculotterna krävde också att ett nytt författningskonvent skulle inkallas. Nationalförsamlingen upphävde skillnaden mellan aktiva och passiva medborgare, efter det att de parisiska sektionerna redan förändrats under sommaren 1792 till följd av de passiva medborgarnas deltagande i de politiska församlingarna, och gick med på val till ett nytt författningskonvent efter monarkens fall den 10 augusti 1792. Ett nytt konvent valdes genom allmän rösträtt för män och samlades i september 1792 för att utarbeta en ny konstitution (Furet 1988: kap 3; Palmer 1964: 38ff).

Den andra revolutionen legitimerades genom hänvisning till folkets konstituerande makt – nu framförd *mot* den politiska församling som genom revolutionen 1789 inrättats på basis av samma anspråk (Negri 1992: 196f; Soboul 1968: kap 3). Det som vissa såg som folkets revolt mot sig självt uppfattades av sansculotterna som ett uttryck för folkets konstituerande makt och medborgarnas möjlighet att fungera som en revolutionär kraft. På så sätt skulle folket kunna förnya revolutionens löfte om frigörelse, menade sansculotterna:

[T]hey looked upon the Republic as being a democracy in action. For the more enlightened among them, freedom and equality had not been granted once and for all, but had to be won every day; liberty became liberation, equality, social conquest (Soboul 1968: 252f).

Frigörelsens möjlighet förbands av sansculotterna med en förståelse av folkets konstituerande makt som konstant och permanent. Folkets politiska roll var inte begränsad till det tillfälle när en ny författningsordning upprättades och inte heller var medborgarnas politiska deltagande begränsad till en viss uppsättning mekanismer och praktiker, såsom att välja politiska representanter och diskutera politiska frågor i föreningar och klubbar. Folkets suveränitet vilade hos de församlade medborgarna och förkroppsligades i deras deltagande i lagstiftning och beslutsfattande, verkställande av beslut liksom i förvaltning och rättsskipning (Negri 1992: 196f; Rudé 1959: 213ff; Soboul 1968: kap 3). På många sätt hade denna förståelse av folkets suveränitet sina rötter i Rousseaus kritik av det slags doktrin om suveräniet-i-parlamentet som utmärkte det brittiska styrelseskicket (Rousseau 1762: bok II, kap 1). Rousseau menade som bekant att suveränitet inte kan representeras; för sansculotterna och många an-

dra under revolutionsåren var det en tanke som innebar att medborgarna skulle stifta lagar och fatta politiska beslut på ett direkt sätt (Cobban 1946).

Hos sansculotterna handlade det mer specifikt om att en dubbel kritik av representation, dels att den innebar en begränsning av politiska praktiker, dels att den vidmakthöll sociala ojämlikheter. Sansculotterna menade att representation hängde samman med social ojämlikhet och att det representativa styrelseskicket egentligen inte baserades på medborgarnas deltagande, utan skyddet av en ekonomisk ordning grundad i den privata äganderätten. Det representativa styrelseskicket innebar att de bredare folklagren och lägre klasserna uteslöts från politiska påverkansmöjligheter, menade sansculotterna (Negri 1992: kap 5; Soboul 1968: 99f). Den uppfattningen var inte tagen ur luften eftersom förespråkare för det representativa styrelseskicket ofta band samman representation med möjligheterna att upprätthålla det sociala och ekonomiska systemet. Bland de insikter som de menade kunde befordras genom ett representativt system var den om ett ekonomiskt system byggd på den privata äganderätten bland de viktigare (Manin 1997: kap 3).

För sansculotterna innebar den sociala ojämlikhet som ett representativt system vidmakthöll att de rika besatt en makt över fattiga som gjorde de senares frihet villkorad. De rika hade därmed makt över de fattigas liv, vilket enligt sansculotterna gjorde det nödvändigt att erkänna rätten till existens som grund för andra rättigheter. Rätten till existens innebar bland annat rätt till utbildning och arbete, reglering av tillgången till och priserna på livsmedel liksom begränsningar av äganderätten (Soboul 1968: kap 2). Samtidigt som kraven på sociala rättigheter var långtgående kopplades de inte samman med ambitioner att i grunden omstötta och förändra det ekonomiska systemet och utvecklades inte till en kritik av den kapitalistiska ekonomins strukturbildande effekter på det sätt som frågan senare diskuterades av Marx. Sansculotternas intresse riktades likt mycket av dåtidens debatt på regleringen av varucirkulationen, framförallt tillgång och pris på bröd och andra stapelvaror (Palmer 1964: 48f; Rudé 1959).

En andra kritikpunkt i debatten om demokrati och representation hade att göra med sansculotternas sätt att se det församlade folket som identiskt med sig självt och därmed upphävande skillnaden mellan styrande och styrda (jfr Schmitt 1928: 204ff). De församlade medborgarna är folket och lagstiftare på ett direkt sätt: "[W]e alone should establish our laws; their [the representatives'] only task is to suggest them to us," som en av sansculotterna uttryckte det (citerad i Soboul 1968: 100). Folkets roll som lagstiftare kombinerades med det slags mekanismer varigenom de politiska församlingarna kunde kontrolleras, bland annat möjligheterna att återkalla representanters mandat, som varit vanliga i radikala diskussioner (Soboul 1968: kap 3.2). Det som skiljer debatten bland sansculotterna om dessa arrangemang för att binda representanterna till medborgarnas ställningstaganden från liknande diskussioner, bland annat de som förekom i de amerikanska debatterna under samma tid, var att dessa mekanismer för sansculotterna inte i första hand tänktes utgöra ett komplement till det representativa styrelseskicket.

En viktig skillnad hade att göra med tanken om den konstituerande maktens permanenta och konstanta karaktär; medborgarna som var aktiva i de parisiska sektionernas församlingar insisterade på att själva bestämma när och i vilken utsträckning

de skulle samlas för debatt och beslutsfattande. Att ständigt befinna sig i överläggningar var av betydelse för sansculotternas möjligheter att agera och inte minst fungerade det som ett effektivt sätt att motsätta sig försök från konventet att underordna sektionernas makt till detsamma. Men det visade sig också vara ett tveeggat instrument eftersom det politiska arbetet snart kom att domineras av dem med tid och pengar att ägna sig åt den typen av aktiviteter (Soboul 1968: 120ff).

Tanken om det församlade folket underbyggdes av sansculotterna genom en andra grundläggande tanke, nämligen att de därmed utövade sin rätt till uppror. Den tanken har en lång historia, men det intressanta med sansculotterna är att de menade att allt de företog sig var exempel på uppror. Att demonstrera och återkalla representanters mandat var lika mycket uppror som att uttrycka folkets uppfattning genom att, om nödvändigt, bokstavligen sätta sig i representanternas ställe eller som en sista utväg ta till vapen (Soboul 1968: 128ff). Rätten till uppror sammanfattade för sansculotterna tanken att de politiska praktikerna överflödar de institutionaliserade formerna för deltagande, att de går på tvärs, under och genom de politiska institutionerna. Därmed ifrågasattes tanken om politik som en lokalisierbar sfär (Negri 1992: 197f). I någon mån ligger denna lokalisering i det sätt som vissa institutionella arrangemang och mekanismer utpekas som politiska medan andra inte är det, men mer specifikt handlar det om att konstituerande makt underordnas konstituerad makt på det sätt som frågan diskuterats i debatterna om den blandade författningen.

Idealet om den blandade författningen hade svepts undan i revolutionens spår i det att kritiken av både monarkin och aristokratin haft folkets makt som sin utgångspunkt. Bland revolutionärerna fanns en stor tilltro till att frisättandet av folkets deltagande mer eller mindre av sig självt skulle resultera i en samtidigt gemensam och förnuftig politisk vilja (se t.ex. Cobban 1946; Preuss 1994: 35ff). Sansculotterna delade denna uppfattning och anförde mot dem som ville aktualisera den blandade författningens ideal att den skulle innebära att konstituerande makt underordnades vad som egentligen var en redan konstituerad politisk sfär. Inte bara dess koppling till aristokratin historiska privilegier stod i vägen för ett återupprättande av den blandade författningen, utan framförallt det faktum att den enligt sansculotterna hindrade en förståelse av konstituerande makt som expansionen av politiska praktiker (jfr Negri 1992: 196ff). Men visar denna kritik också på alternativa sätt att organisera politik? För sansculotternas del är det tydligt att det för dem handlade om folkets möjlighet att styra sig självt på ett sätt som inte var avhängigt representationstanken. Men överlag blev de svaret skyldiga och sansculotterna utvecklade aldrig ett sammanhängande alternativ om hur medborgarnas självstyre skulle gestalta sig (Soboul 1968: 251ff).

Problemet med avsaknaden av institutionaliserade former för medborgarnas självstyre blev tydliga genom upprättandet av den revolutionära regeringen och deklARATIONEN att 1793 års författning inte skulle träda ikraft förrän krigstillståndet upphört. Sansculotterna spelade en viktig roll i att etablera den revolutionära regeringen, men förhållandet blev snart mycket spänningsfyllt. Inte minst överförandet av de parisiska sektionernas makt till den revolutionära regeringen och inskränkningarna av friheten för sammanslutningar och föreningar gjorde det svårt för sansculotterna att utöva något politiskt inflytande (Arendt 1963: 244ff; Rudé 1959: kap 8-9; Soboul 1968: kap 3-4). Det är också uppenbart att även om den revolutionära regeringen enligt Maximi-

lien Robespierres uppfattning hade en liknande roll som det församlade folket, nämligen att grundlägga republiken, var den roll medborgarna borde ha i denna process mycket begränsad (Cobban 1946; Robespierre 1793). Robespierre tillhör också dem som mest pregnantert formulerat tanken om det representativa styrelseskicket, med udden riktad mot sansculotternas uppfattningar:

A democracy is not a state in which the people, continually assembled, manages all public business for itself, still less one in which a hundred thousand fractions of the people, through isolated, precipitate and contradictory measures, would decide the fate of the whole society: no such government has ever existed, and it could only exist to take the people back to despotism. Democracy is a state in which the sovereign people, guided by laws which are its own work, does for itself all that it can do properly, and through delegates all that it cannot do for itself (Robespierre 1794: 110f).

De tankegångar som sansculotterna gav uttryck för spelade en central roll i senare revolutionära omvälvningar, från 1848 över Pariskommunen till den ryska revolutionen (se t.ex. Arendt 1963: kap 6; Negri: kap 5-6; Preuss 1994: kap 2-4). Men på samma sätt som den politiska makten centraliserades i den revolutionära regeringen i Frankrike mellan 1792 och 1794 skedde en liknande utveckling vid andra revolutionära omvälvningar. Sansculotterna är därför för kritikerna det första i raden av avskräckande exempel på det slags krafter som får spelrum när man misslyckas med, att konstitutionalisera revolutionen. Arendt menade att dessa krafter hade att göra med sansculotternas förhoppning att fortsättningen på revolutionen skulle leda till befrielsen från fattigdom, vilket gjorde att den nödvändighet som utmärker livsprocessen blev ett centralt tema. Även om frigörelsen från fattigdom innebar ett försök att demaskera nödvändighet som en påtvingad och illegitim ordning öppnade den koppling som därmed upprättades mellan nödvändighet och våld upp för att tänka våld som en nödvändighet för att grundlägga och säkerställa republikens existens, menade Arendt (Arendt 1963: 60ff; jfr Arendt 1958: del 2).

Debatten om Pennsylvanias författning

Även i de nyligen självständiga amerikanska kolonierna var det många som hävdade att revolutionen hade varit meningslös om folkets suveränitet inte betydde att makten ligger kvar hos folket, också efter det att revolutionerna avslutats. I skapandet av de självständiga staternas författningar spelade dessa tankegångar en viktig roll, inte minst i debatterna om den lagstiftande församlingens ställning och dess radikaldemokratiska bindning till medborgarna. Särskilt tydligt kom dessa tankar till uttryck i debatterna om Pennsylvanias författning (Morgan 1988: kap 10–11; Wood 1969: 373ff).

Pennsylvanias författning, som antogs revolutionsåret 1776, gav mycket långtgående möjligheter för medborgarna att kontrollera den politiska makten, inklusive den lagstiftande församlingens beslutsfattande. Författningen stipulerade att val skulle hållas varje år och rösträtten var i jämförelse med de andra staterna mycket långtgående. Varje lagförslag skulle föra det att det antogs i parlamentet spridas till medborgarna för att de därmed skulle ges möjlighet att ta ställning till dem. Dessutom infördes

ett så kallat "Council of Censors," som hade till uppgift att ta ställning till om den lagstiftande församlingen höll sig inom konstitutionens ramar. Ledamöterna till detta organ skulle utses i allmänna val vart sjunde år (Wood 1969: 231ff).

För de radikala stod det klart att, som en debattör uttryckte det, "the more simple, and the more immediately dependent the authority is upon the people, the better;... because it must be allowed that they are the best guardians of their own liberties" (citerad i Wood 1969: 229). De som försvarade författningen såg den som ett direkt uttryck för de revolutionära idealen. De koloniala erfarenheterna att hotet mot medborgarnas frihet kom från den utövande makten, inte från den lagstiftande makten, spelade en viktig roll under revolutionsåren. Medan en stark utövande makt identifierades med det brittiska styret sågs den lagstiftande makten allmänt som en garant för frihet. Det var också genom de olika valda församlingarna som kolonisterna hade kunnat utöva viss kontroll över sina egna affärer. Att välja representanter var det främsta uttrycket för folkets frihet, friheten att bestämma över sig själv, och dessutom det bästa skyddet av de friheter som medborgarna har tagit och en för sig. Skillnaden mellan privat och offentlig frihet – frihet i modern och antik mening som Benjamin Constant senare skulle kalla det – spelade en undanskymd roll i de debatter som fördes under revolutionsåren. Genom deltagandet i lagstiftning och beslutsfattande kunde medborgarna försvara sin personliga frihet och utöva sin politiska frihet på en och samma gång, menade revolutionärerna (Morgan 1988: kap 6-9; Wood 1969: 378f).

Men de radikala idéerna ledde också till tydliga spänningar. I jämförelse med den utövande makten och mot bakgrund av de koloniala erfarenheterna framstod den lagstiftande församlingen som ett uttryck för folkets konstituerande makt. Men i jämförelse med folket i stort och medborgarnas möjligheter att på ett direkt sätt delta i lagstiftningsarbetet framstod representanterna istället som potentiella usurpatorer av folkets makt. Farhågan att man genom den lagstiftande församlingen skapade ett fåtal som skulle utöva tyrannisk makt över flertalet framfördes av många under revolutionsåren. Beroende på om de lagstiftande representanterna jämfördes med folket i stort eller den utövande makten, var representanterna både folket och inte folket (Wood 1969: 364ff).

Kritikerna av de radikala idéer som låg till grund för Pennsylvanias författning var inte nådiga; författningen ansågs absurd och helt obrukbar. Det visade sig snart att den också var det, bland annat till följd av kritikernas blockering av arbetet i den lagstiftande församlingen. De påbörjade istället en agitation för att konstitutionen skulle ändras och tog i det sammanhanget fasta på behovet av en andra kammare. Pennsylvanien var den enda stat bland de nyligen självständiga kolonierna som hade ett enkammarparlament. Förespråkarna hävdade att det var att föredra eftersom det fanns en risk att ett fåtal skulle kunna kontrollera så pass mycket politisk makt genom den andra kammaren att denna grupp utvecklades till en aristokrati. Kritikerna menade istället att en senat skulle kunna ha en balanserande funktion och bidra med erforderlig kunskap och erfarenhet till lagstiftningsarbetet (Morgan 1988: 248ff; Wood 1969: 230ff).

Konstitutionens kritiker menade att tanken att makten alltid ligger kvar hos folket underminerar allt vad regering och rätt heter. Folkets makt kommer till uttryck under

revolutionära förhållanden och i den författningsgivande makten, men som konstitutionell kategori kan folket inte betyda mer än den politiska maktens referenspunkt. När det gäller den vardagliga politiken måste folkets representanter kunna diskutera på ett fritt sätt om vad som är det allmänna bästa (Wood 1969: 362ff). Många var oroad av och upprörda över de utbredda försöken från medborgarnas sida att på olika sätt kontrollera och utöva inflytande över de lagstiftande församlingarna. Visserligen har revolutionen lärt oss betydelsen av folkets bångstyrighet, menade kritikerna, men denna upproriskhet får inte drivas för långt. Var och en verkade tycka sig kunna stifta lagar, utan varken kunskap eller insikt, menade de som hävdade att de revolutionära idealen urartat: "When a man, who is only fit 'to patch a shoe,' attempts to 'patch the State,' fancies himself a *Solon* or *Lycurgus*, ... he cannot fail to meet with contempt," som en av debattörerna uttryckte det (citerad i Wood 1969: 477).

Klagomålen mot perversionen av det republikanska idealet var många; en del riktade sig mot politiska förhållanden, såsom särskilt överdrivna former av deltagande från medborgarnas sida och en nedvärdering av den kunskap och insikt som behövs för lagstiftningsarbete och politiskt styre, medan andra riktade sig mot de hot mot äganderätten som kritikerna såg i den omfattande lagstiftningen för att minska böndernas skuldbörda. Åter andra former av kritik handlade huvudsakligen om bristen på respekt för personer med högre ställning i samhället och uppkomlingars obenägenhet att iakttäta etikettens regler (Palmer 1959: 217ff; Wood 1991). Dessa klagomål över den obegränsade frihet som revolutionen urartat i utgjorde bakgrund till kritiken av de starka lagstiftande församlingarna och dess bindning till folket, vilket enligt kritikerna riskerade att resultera i en folkligt legitimerad despotism. James Madison var en av dem som framförde dessa farhågor med störst kraft och i ett brev till Thomas Jefferson skrev han:

Wherever the real power in a Government lies, there is the danger of oppression. In our Governments the real power lies in the majority of the Community, and the invasion of private rights is chiefly to be apprehended, not from acts of Government contrary to the sense of its constituents, but from acts in which the Government is the mere instrument of the major number of the constituents (citerad i Wood 1969: 410)

För att undkomma detta problem handlade det om, som Madison uttryckte det, att finna en republikansk lösning på de republikanska problemen (Madison, Hamilton & Jay 1788: 10: 122ff). Denna lösning låg för Madison i att hantera politiska konflikter på ett sätt som inte undertryckte dem. När man ställs inför frågan om fraktioner, noterade Madison, kan man försöka komma åt orsakerna till konflikterna, antingen genom att inskränka den frihet som gör det möjligt för personer och grupper att uttrycka uppfattningar och intressen, eller genom att fostra medborgarna att dela samma intressen och åsikter. Båda lösningarna förstör emellertid den frihet som utgör en essentiell del av det revolutionära idealet och kan därför inte accepteras, menade Madison. Madisons lösning handlade om att istället för att kontrollera orsakerna till konflikter hantera dess konsekvenser. Att skapa en balans mellan statsmakterna inom en republik omfattande ett stort territorium och en mångfaldig befolkning var centrala delar till Madisons förslag (Madison, Hamilton & Jay 1788: 10: 122ff). Därmed dis-

tanserade sig Madison från de traditionella argumenten kring republiken, som bland annat betonat behovet av samstämmighet i vanor och värden hos medborgarna, och tog fasta på tankarna kring den blandade författningen (jfr Pocock 1975).

Till skillnad från de förrevolutionära debatterna om den blandade författningen, som byggde på en balans mellan de monarkiska, aristokratiska och demokratiska elementen sådant dessa uttryckte ständer och klasser i samhället, handlade det i den amerikanska debatten om en institutionell tolkning av de olika elementen (Wood 1969: kap 6 och 15; Wolin 1989: kap 6). Den blandade författningen kom därmed att ses som en fråga om balansen mellan de skilda statsmakterna. Kritikerna av de lagstiftande församlingarnas centrala ställning och dess bindning till medborgarna betonade dels behovet av en stark utövande makt, för politisk stabilitet och kraft i genomförande av politiken, dels behovet av kunskap och överblick i lagstiftningsprocessen, något en senat kunde bidra med. Det aristokratiska elementet legitimerades inte genom ärvda privilegier, utan genom revolutionens tankar om jämlika möjligheter. Jämlika möjligheter var grundläggande för de nya samhällena, men vissa var skickligare i att använda sig av sina förmågor än andra, vissa förvärvade och visade större prov på kunskap och insikt än andra, och därmed utvecklades en "naturlig aristokrati", som kunde vara grunden för senatens roll i lagstiftningsprocessen (Hullung 2002: 63ff; Wood 1969: 445ff).

Förespråkarna för den blandade författningen argumenterade för tanken om balans mellan statsmakterna med full vetskap om att man inte kunde förneka principen om folkets konstituerande makt. Man tog fasta på det slags misstro mot den lagstiftande församlingen som låg i radikalernas betoning av att binda representanterna till medborgarna, men till skillnad från den radikaldemokratiska lösningen förespråkades istället en intern balans mellan statsmakterna. För de som försvarade Pennsylvanias författning kunde en sådan balans inte fungera som ett försvar för medborgarnas rättigheter; folket i stort var det enda effektiva sättet att kontrollera regeringens maktanvändning (se t.ex. Wood 1969: kap 15).

Federalisterna

De argument som framförts av kritikerna i diskussionen om Pennsylvanias författning spelade en viktig roll i debatten om den federala författningen. Misstron mot de lagstiftande församlingarnas roll och makt hade stor betydelse för dessa diskussioner liksom den brist på handlingskraft som federalisterna menade utmärkte konfederationen. Federalisterna hävdade till en början att skapandet av en federal författning skulle innebära att staternas makt underordnades densamma, något som kritikerna tog fasta på. Antifederalisterna menade att det skulle innebära skapandet av en potentiellt tyrannisk centralmakt och en aristokrati, bestående av lagstiftarna, på politisk väg (Palmer 1959: 228ff; Morgan 1988: kap 11).

Både avståndet till den federala maktens centrum och det begränsade antalet representanter i de lagstiftande organen ansågs vara ett problem, särskilt som det var osannolikt att medborgare från de lägre klasserna och småbönderna skulle väljas till den lagstiftande församlingen på federal nivå (Manin 1997: 108ff; Morgan 1988: kap 11). I ett nötskal skulle upprättandet av en federation innebära slutet på demokratin och

de möjligheter att påverka samhället som medborgarna hade, menade antifederalister som exempelvis pseudonymen *The Federal Farmer*.

But when power is once transferred from the many to the few, all changes become extremely difficult; the government, in this case, being beneficial to the few, they will be exceedingly artful and adroit in preventing any measures which may lead to a change; and nothing will produce it, but great exertions and severe struggles on the part of the common people (The Federal Farmer 1787: 59f).

Antifederalisterna var till en början framgångsrika i att porträttera federalisterna som fientligt inställda till folkets makt. Federalisterna hade också stora problem med att beskriva vilken form av politisk sammanslutning den federala författningen egentligen skulle upprätta. En rad sätt att beskriva densamma framfördes, exempelvis att den skulle utgöra en slags sammanflätad jurisdiktion, en delning av suveränitet med olika slags befogenheter för staterna och federationen och så vidare. Inga av dessa beskrivningar av den nya federationen slog rot. Istället började federalisterna använda sig av folksuveränitetstanken (Morgan 1988: 280ff; Palmer 1959: 228ff; Wood 1969: 529ff).

Konflikten, hävdade federalisterna, handlade inte om staternas rättigheter i förhållande till den federala makten, utan om folkets konstituerande makt. Stater och federation är underordnade folkets suveränitet och bådas befogenheter springer ur folkets makt att bestämma de politiska institutioner varigenom de styr sig själva, hävdade federalisterna. Därmed ställdes antifederalisterna inför ett problem. Deras argument hade från början riktat sig mot vad de såg som ett sätt att genom federationen underminera den roll som medborgarna spelade i politiken i staterna. Men federalisternas förändrade argumentering gjorde att de istället framstod som försvarare av den existerande kontinentalkongressen och staternas rättigheter gentemot folkets suveränitet (Morgan 1988: 280ff; Miller 1988; Wood 1969: 529ff).

Federalisterna tog således till vara på tankarna kring folkets konstituerande makt för att argumentera för sin sak. Att utarbeta den federala författningen genom konvent sågs som uttryck för folkets suveränitet gentemot de politiska församlingarna i staterna – som i det perspektivet var konstituerad makt. Den nya författningen baserades på folkets suveränitet, inte staternas överlåtna befogenheter. Men samtidigt låg federalisternas fokus på att konstruera förhållandet mellan de politiska institutionerna på ett sådant sätt att både behovet av och möjligheterna att återigen ta upp perspektivet av folkets konstituerande makt minskade. Därmed kan federalisterna sägas uttrycka en tredje position i förhållande till tanken om folkets konstituerande makt, varken en fortsättning av den revolutionära aktiviteten hos folket eller en radikal-demokratisk bindning av de lagstiftande församlingarna till medborgarna. Istället är folkets makt utgångspunkten för det representativa styrelseskicket, men när denna styrelse upprättats träder folket tillbaka och blir till de medborgare som enskilt eller tillsammans i föreningar, partier och så vidare, försöker påverka lagstiftningen. Folket i sin kollektiva kapacitet är därmed uteslutet från styrelsen (Ackerman 1991: 184f; Arendt 1963: 151ff; Negri 1992: kap 4.2).

Det innebär att den process varigenom folkets konstituerande makt gestaltats kommit till sitt slut. Författningen reglerar medborgarnas självstyre, men detta självstyre

kan inte återigen bli en konstituerande praktik, för det vore detsamma som att folket gjorde uppror mot sig självt, mot den ordning som folket självt konstituerat. Madisons uppfattning stod emellertid inte oemotsagd. Jefferson menade att folket måste kunna återta den konstituerande makten.² Denna möjlighet borde också regleras konstitutionellt, menade Jefferson, som förespråkade att sammankalla ett nytt författningskonvent vart tjugonde år för att varje generation skulle kunna bestämma författningens innehåll och karaktär (Jefferson 1789). Bakgrunden till Madisons och andra av federalisternas uppfattning låg i den risk de menade fanns att revolutionerna givit författningens instrument för majoriteten att genomföra revolutionära förändringar utan att göra revolution. Även om kritiken av majoritetsstyret legitimerades genom hotet mot individuella rättigheter var det i hög grad de risker man menade låg i att låta massan eller folket spela en avgörande roll i politiken som motiverade Madison och andra av federalisterna att söka en konstitutionell modell som försvårade majoritetens styre (Dahl 2002: 24f; Wolin 2001: 245ff).

Flera av de tankar som diskuterades i samband med den federala författningen blev sedermera väsentliga kännetecken för den amerikanska konstitutionella traditionen. Den skiljer sig på flera punkter från den europeiska traditionen, särskilt gäller det tankarna om balansering av statsmakterna och domstolars lagprövningsrätt, men även i Europa är det tydligt att vi under de senaste årtiondena har att göra med en förskjutning i riktning mot en större betoning av de slags konstitutionella arrangemang som varit den amerikanska författningstraditionens signum. Det intressanta är att dessa arrangemang, som vanligtvis ses som begränsningar av demos beslutsrätt, i hög grad växte fram ur folksuveränitetstanken och det slags skepsis med de representativa politiska församlingarna som hade sina rötter i en radikal tolkning av folksuveränitetsprincipen (Wood 1969: 457ff; jfr Hulliung 2002: kap 2 och 3).

Frågan om den nya federala författningen borde innehålla en rättighetsdeklaration dök upp sent i debatten om författningen. Det var antifederalisterna som tog upp frågan och krävde att en rättighetskatalog skulle läggas till författningen, medan många av federalisterna hävdade att det inte fanns någon anledning att genom rättigheter begränsa den makt som konstitutionen överhuvudtaget inte gav till de federala politiska institutionerna. Det argumentet övertygade inte antifederalisterna eftersom de federala institutionerna i mångt och mycket gavs en rad ospecificerade befogenheter, som mycket väl kunde ha konsekvenser för medborgarnas rättigheter. En rättighetskatalog kom att utvecklas som ett slags eftergift till antifederalisterna och lades till författningen 1790 (Amar 1998: kap 1; Morgan 1988: 282ff). Att den rättighetskatalog som tillfogades till den nya federala författningen i USA ses som ett skydd för en rad individuella fri- och rättigheter är den idag dominerande uppfattningen (se t.ex. Hulliung 2002: kap 2). Men denna tolkning är i hög grad en konsekvens av rekonstruktionen efter inbördeskriget utifrån det fjortonde tilläggets stipulation om lika

2 Jeffersons uppfattning om behovet av att göra uppror även i den stat som upprättats genom folkets konstituerande makt kom bland annat till uttryck i hans försvar för Shays revolt i Massachusetts sommaren 1786 (Hardt 2007: 61ff). Jefferson menade att den motståndanda som Shays revolt visade på är oundgänglig, även om de som gör uppror har fel och är missledda: "I hold it that a little rebellion now and then is a good thing, & as necessary in the political world as storms in the physical," som Jefferson noterade i ett brev till Madison (Jefferson 1787: 108).

behandling och att ingen stat får stifta lagar som begränsar medborgarnas rättigheter. De tio första tilläggen har lika mycket att göra med folkets konstituerande makt som med individers rättigheter gentemot staten (Amar 1998).

Att flera av tilläggen har att göra med folkets konstituerande makt visas exempelvis i tillägget om yttrandefriheten, som syftade till att skydda folkliga majoriteter mot risken att kongressen skulle utvecklas till en icke-representativ församling. Det var som vi sett en vanlig uppfattning hos antifederalisterna att det problemet skulle vara större med den federala kongressen än för staternas lagstiftande församlingar (Amar 1998: 20ff). Även erkännandet av mötesfriheten har sin bakgrund i folksuveränitetstanken. Mötesfriheten hade inte enbart att göra med varje medborgares rätt att mötas för att uttrycka uppfattningar och organisera sig, utan också med den kollektiva rätten att mötas i framtida författningskonvent för att tillsammans författa en ny konstitution (Amar 1998: 26ff). Denna folksuveränitetslogik genomsyrar flera av de första tio tilläggen; det är ingen tillfällighet att flera av dem talar om folk (*people*) istället för medborgare eller individer (Amar 1998: del 1).

Domstolarnas lagprövningsrätt har också sitt ursprung i folksuveränitetstanken, närmare bestämt att domstolarna skulle kunna tillvarata medborgarnas intresse gentemot de lagstiftande församlingarna och den utövande makten om så behövdes (Wood 1969: 453ff). Under revolutionsåren ansågs det allmänt inte vara förenligt med de revolutionära idealen att ge domstolar rätt att sätta sig över den lagstiftande församlingens beslut. Ifrågasättandet av den lagstiftande maktens ställning ledde emellertid till en ändrad uppfattning. I denna kritik framfördes ibland naturrättsligt inspirerade argument, men över tid kom tanken att normkontroll hade att göra med folkets suveräna makt sådant den uttrycks i konstitutionen att dominera debatten. Domstolarna hade inte rätt att sätta sig över den lagstiftande församlingens vilja, men däremot var både den lagstiftande och dömande makten underordnad folkets suveränitet. Att ge domstolarna rollen av att kontrollera den lagstiftande församlingens beslut i förhållande till konstitutionen var därför ett uttryck för folkets suveränitet, menade Alexander Hamilton och andra av federalisterna (Madison, Hamilton & Jay 1788: 78: 436ff; Wood 1969: 459ff).

Är konstituerande makt mer än möjligheten att ändra författningen?

När konstituerande makt diskuterades i samband med 1700-talets revolutioner stod problemet hur revolutionerna kunde konstitutionaliseras i fokus. Det visade sig vara ett svårbemästrat problem av flera skäl. Huruvida revolutionerna kommit till den punkt där de borde avslutas genom att institutionalisera den nyvunna friheten eller om revolutionerna måste fullföljas för frigörelse av dem som ännu inte vunnit sin frihet spelade en viktig roll i sammanhanget. I de tre tolkningar av konstituerande makt som diskuterats framkommer skilda sätt att bearbeta detta problem.

Gemensamt för de olika uppfattningarna är att konstituerande makt handlar om skapandet och grundläggningen av nya politiska institutioner och praktiker. Detta skapande är immanent och saknar transcendental grund, vilket enligt många filosofers förmenande är ett utmärkande drag för moderniteten (se t.ex. Habermas 1985:

kap 2 och 12; Taylor 2004). Konstituerande makt handlar om det slags makt som grundlägger, men inte i sig kan grundläggas. Dessa tankar återfinns exempelvis i Sieyès resonemang att folkets frihet inte kan bindas på förhand liksom i Madisons sätt att se den konstituerande processen som lösning på problemet med lagstiftaren som grundlägger republiken. Fördelen med den amerikanska modellen jämfört med antika synsätt är att den lagstiftare som upprättar republiken tagit verklig gestalt genom revolutionen, menade Madison; republikens grundläggning baseras på medborgarnas debatt om den nya statens karaktär (Madison, Jay & Hamilton 1788: 38: 247ff).

Konstituerande makt handlar som revolutionerna själva således om början i politiken (Arendt 1963: 21ff). Även om revolutionerna inte motiverades av att bryta med det förflutna visar debatterna om konstituerande makt hur man under revolutionsåren hade att ta ställning till revolutionerna som början, i förhållande till möjligheterna att avsluta respektive fullfölja revolutionen. Men frågan om början är mer komplicerad än så; för Kant skapade revolutionerna en horisont för att i framtiden börja igen, om än inte på samma sätt. Kant hävdade att den världshistoriska betydelsen av den franska revolutionen mindre låg i den som händelse och mer i den sympati som den väckte hos dem som iakttog den. Början ligger i åskådarnas tolkning av revolutionen som ett historiskt tecken – ett tecken att medborgarnas frihet kan vara ett motiv för att handla och ett tecken på att medborgarnas självstyre är möjligt. Revolutionen utgör därmed ett tecken på framtidens politik (Kant 1798: 95ff; jfr Foucault 1983: 93ff): Revolutionen kommer att inspirera andra att ta fasta på den möjlighet som den öppnat: att börja igen när förutsättningarna finns för handen. Detta tecken förminskas inte av att revolutionen går över styr, men i det faktum visar sig också att det inte är eftersträvt att återigen börja på samma sätt, menade Kant (Kant 1798: 95ff). Att inte börja på samma sätt kan stå som ledmotiv för de teman ur debatterna om konstituerande makt som över de revolutionära omvälvningarna under 1800- och 1900-talen fram till den samtida demokratidebatten var och förblivit stridsfrågor.

I det slags tradition som leder fram till dagens reflektion om konstitutionell demokrati betyder konstituerande makt huvudsakligen möjligheten att förändra författningen i enlighet med de regler denna lägger fast. Därmed är konstituerande makt inkorporerad i författningen på ett sätt som enligt många demokratiteoretiker gör den reflexiv. Medborgarna kan använda konstitutionen för att ifrågasätta utslutning av personer från delaktighet och rättigheter liksom för att utmönstra partikulära intressen som paraderar som allmänna intressen men snarare är uttryck för samhälleliga maktförhållanden och insnävade synsätt. Sedan kan medborgarna med utgångspunkt i de därmed förändrade samhällsförhållandena anpassa den konstitutionella regleringen av politisk makt (se t.ex. Ackerman 1991; Habermas 1992; Rancière 2006). De som betonar dessa möjligheter i den konstitutionella demokratin menar att den reflexiva författningen tillåter en förändring av politiska institutioner och praktiker liksom av samhälleliga förhållanden i stort som är tillräckligt för att infria löftet om allas frihet, utan att vi därmed återigen ställs inför de dilemman och problem som utmärkte konstitutionaliseringen av revolutionerna. Moderna författningars reflexiva karaktär möjliggör förändringar som har revolutionära konsekvenser, utan att för den skull vara revolutionära till sin karaktär. Därmed kan revolutionernas avslutande också

vara en horisont för deras fullföljande (se t.ex. Ackerman 1991; 1992; Habermas 1992).³

För de som ställer sig kritiska till möjligheterna till emancipation genom att begagna sig av konstitutionens reflexiva karaktär är det medborgarperspektiv som förespråkas misstänkt likt det perspektiv som utmärker dem som har till uppgift att tolka konstitutionen som en rättsordning, som en uppsättning av etablerade regler med begränsat utrymme för förändring. Det innebär en assimilation av konstituerande makt till konstituerad makt, menar kritikerna (se t.ex. Agamben 1995: § 3; Negri 1992: kap 1; Virno 1996). Mer bestämt består denna assimilation i vändningen av konstituerande makt från att vara grunden för (eller orsak till) konstituerad makt till att vara en effekt av densamma. Att konstituerande makt handlar om möjligheterna att ändra författningen i enlighet med dess regler innebär att denna makt utläggs från perspektivet av konstituerad makt (Negri 1992: 155–175).

I kritikernas försök att bryta assimilationen till konstituerad makt handlar det om att utveckla en förståelse av konstituerande makt som en icke-suverän och ordinär men permanent makt som rör skapandet av socialt liv. Syftet är att skapa en konstitutionell modell för att hålla konstituerande makt i rörelse. Ett första steg i utvecklingen av en sådan tolkning är att vrida begreppet ur den koppling till staten som gör att konstituerande makt handlar om suveränitet mer än frihet, menar flera kritiker (Negri 1992; Virno 1996). På många sätt återknyter den ambitionen till Marx kritik av medborgaren i liberal-demokratiskt tänkande som "subjektiverad stat". Som subjektiverad stat är medborgaren mindre ett uttryck för frihet än ett subjekt bestämt genom rättsliga och politiska mekanismer och institutioner (Marx 1843: 231ff).

Under revolutionsåren gjordes ingen egentlig skillnad mellan folkets konstituerande makt och dess suveränitet, vilket återspeglar hur konstituerande makt var avhängigt den roll som suveränitet spelade för den moderna statens framväxt, men för samtida teoretiker är det av vikt att göra denna skillnad (se t.ex. Negri 1992: kap 1; Kalyvas 2005). Medan konstituerande makt handlar om att skapa institutioner och praktiker underifrån, vilket framhäver denna makts produktiva karaktär, är suveränitet ett hierarkiskt auktoritetsförhållande. Suveränitet utövas uppifrån och dess huvudsakliga funktion är negativ, att förhindra och begränsa (Kalyvas 2005). I det här sammanhanget spelar sansculotternas sätt att begreppsliggöra politiska praktiker som uppror en viss roll eftersom det innebär att de mångas makt har företräde framför suveränitet (Negri 1992: kap 1; 1996; Virno 1996; jfr Hardt 2007: 61ff). Men uppror väcker också i hög grad konnotationer av politiskt handlande riktat mot staten och ses dessutom ofta som ett reaktivt agerande, en reaktion på exempelvis pålagor och beslut. Av det skälet är det viktigt för dem som ser uppror som en nyckel för att kunna utveckla en radikal förståelse av konstituerande makt att framhäva andra aspekter

3 Bruce Ackerman har i anslutning till den amerikanska debatten i slutet på 1700-talet utvecklat en dualistisk demokratimodell, där han skiljer mellan den vanliga (ordinära) politiken inom ramen för en etablerad författning och den extraordinära, konstitutionella politik som syftar till förändringen av författningen. Vid ändringen av konstitutionen måste ett par krav vara uppfyllda, menar Ackerman, bland annat att det finns en bred uppslutning kring sådana förslag och också ett djup till de överväganden som ligger till grund för dem. Det senare handlar exempelvis om att det inte finns andra sätt att lösa de problem som tas upp än att ändra författningen (Ackerman 1991: del 2).

till tanken om uppror. Uppror eller vägran att delta i samhället på de existerande villkoren suspenderar det suveräna prerogativet, rätten att besluta, genom att det visar på motståndarens reella maktlöshet. Rätten att besluta motsvaras inte av makt att göra det. Maktlöshet betyder här oförmågan att agera gemensamt och står emot den förmåga till gemensamt agerande som kommer till uttryck i vägran eller upproret (Virno 1996). Även i det fall motståndaren tar till våld handlar det inte, som Arendt poängterade, om makt. Våld framträder enbart när makt saknas. Det som framspringer i revolutioner och uppror är makt: makt att sluta sig samman, makt att börja, makt att skapa nya umgängesformer och institutioner (jfr Arendt 1969: 44ff).

Vägran handlar således om den makt som består i att agera gemensamt och exponera motpartens maktlöshet. Därmed kan konstituerande makts produktiva karaktär framhävas på ett sätt som undviker dess koppling till suveränitet, men lika viktigt i det här perspektivet är att vägran handlar om att gå andra vägar än de som erbjuds (Negri 1996; Virno 1996). Vägran är mindre en konfrontation med motståndaren än ett sätt att visa hur man föredrar alternativa sätt att leva och samarbeta. Den avväpnande karaktären till vägran ligger i att undandra sig nödvändigheten att välja på villkor som andra ställt upp (jfr Agamben 1995: § 3).⁴ Det öppnar för en frihet att handla och tala på andra sätt än de etablerade, att samarbeta och leva på sätt som bygger på den makt som kommer ur ett gemensamt agerande. Sådana samarbets- och livsformer framkommer ofta i sociala rörelser och 1960-talets rörelser utgör en viktig kontext att reflektera kring för dem som försöker utveckla en radikal tolkning av konstituerande makt. Bland annat den fokus på skapandet av alternativa livsformer som varit centralt för många sociala rörelser sedan 1960-talet är av betydelse liksom att dessa rörelser inte agerat utifrån det slags modell för politisk handling som stod i centrum för flertalet revolutionära rörelser från franska till ryska revolutionen: att inta staten. Av det skälet talar en del teoretiker om vägran som en strategi som i stället för att inta staten handlar om ett uttåg ur staten (Negri 1992: kap 6; Virno 1996).

Att vägran förbinds med förmågan att visa på andra sätt att leva betyder att konstituerande makt ses som ett socialt fenomen; på samma sätt som konstituerad makt är samhälleliga maktförhållanden och inte enbart regleringen av politisk makt handlar konstituerande makt om skapandet av socialt liv i bred bemärkelse, menar exempelvis Antonio Negri (Negri 1992). Det betyder att konstituerande makt är ordinär; den ingår som en komponent till social interaktion och är i det också en möjlighet som finns i alla sociala relationer. Att konstituerande makt är extraordinär är annars något som i hög grad utmärker den moderna debatten om densamma. Som bland andra Sieyès betonade handlade upprättandet av författningen om en extraordinär makt, utövad vid ett bestämt tillfälle med ett begränsat syfte – att upprätta en författning – men i det var det också en obegränsad makt (Sieyès 1789: 138f; jfr Ackerman 1991; Negri 1992: kap 7).

Den ordinära uppfattningen om konstituerande makt har vissa gemensamma drag med sansculotternas sätt att föreställa sig folkets konstituerande makt som permanent, men de samtida uppfattningarna skiljer sig också från sansculotterna, särskilt i

4 Det är inte för inte som Giorgio Agamben när han ska försöka karaktärisera vad en icke-suverän konstituerande makt innebär hänvisar till Melvilles *Bartleby*: den som föredrar att inte (Agamben 1995: 48).

det att man tar avsked från bilden om det församlade folket. För sansculotterna var tanken om konstituerande makt som permanent väsentlig för att kunna upphäva den separation mellan styrande och styrda varpå argumenten kring det representativa statsskicket vilade. Som Carl Schmitt påpekade betyder identitet i det här sammanhanget att folket *är*, det existerar och är närvarande (Schmitt 1928: 204f). Det församlade folket har en demokratisk dimension i det att demokrati handlar om medborgarnas självstyre, men den identitet som hävdas genom upphävandet av skillnaden mellan styrande och styrda är också ambivalent (Schmitt 1928: 234ff). Den kan både tolkas i termer av medborgarnas mer eller mindre konstanta och direkta deltagande i politiken, sådant tanken tolkats över den rådsdemokratiska traditionen till dagens experiment i radikal demokrati, men också som en fråga om social och kulturell homogenitet. Det senare var exempelvis utmärkande för många av antifederalisterna; att folket var sammanhållet av kulturella sedvanor och religiösa övertygelser spelade en central roll i deras kritik av avståndet mellan folket och de politiska representanterna i den nya federala staten (Manin 1997: 108ff).

Att ta avsked från det församlade folket betyder för flera samtida teoretiker att ta upp ett begrepp som folket ofta kontrasterats med: de många eller mängden (*multitude*). Vanligtvis har denna jämförelse inte hedrat de många; Hobbes, exempelvis, menade att de många inte är kapabelt till politiskt agerande och inte kan utgöra det slags enhet som krävs för att vara statens grund. De många var för Hobbes en mobb, som kommer samman lika snabbt som den upplöses i sina beståndsdelar (Hobbes 1642: 76ff). En sådan oregerlig och instabil kategori kunde för Hobbes lika lite som för många andra politiska tänkare vara grunden för staten. För det krävs ett annat politiskt subjekt, vilket under moderna förhållanden varit folket.⁵ Men folk och de många hänger också nära samman, inte minst därför att demokrati enligt traditionen varit de många styre och flera politiska tänkare har likt Aristoteles och Machiavelli framhåvt de många visdom (se t.ex. Waldron 1995). De många kunskap och visdom visar sig i förmågan att skapa gemensamma arbets- och livsformer. De många är vidare ett öppet begrepp, menar de som ser fördelar med detta sätt att teoretisera bäraren av konstituerande makt. De många är enligt bland andra Negri inte likt folket förvecklat i paradoxen av att både föregå konstituerad makt och vara resultatet av denna makt och skulle därför potentiellt vara ett sätt att lösa upp problemet med identitet och representation (Negri 1992: kap 1; Virno 1996; jfr Wolin 1989: 12f).

Genom att inte knyta konstituerande makt till upprättandet av staten försvinner i någon mån behovet av att genom principerna om identitet och representation skilja och hålla samman styrande och styrda, men frågan är om de som förespråkar en social tolkning av konstituerande makt inte också likt sansculotterna blir svaret skyldiga när det gäller formerna för de många autonomi. Närmare bestämt handlar det om det begreppsliga uttåg ur staten som utmärker de samtida sociala tolkningarna av konstituerande makt också kan bindas samman med alternativa former för politiskt självbestämmande. Marx menade att demokratin inte bara var varje statsskicks grundform, alla författningars lösta gåta, utan noga räknat inte något statsskick över-

5 Det ska för tydlighetens skull noteras att denna kontrast mellan folket och mängden är av vikt för Hobbes argument i *De Cive*, men inte för *Leviathan* (se t.ex. Matheron 1997).

huvudtaget. Snarare är demokrati upplösningen av de statsformer som upprättar en skillnad mellan den politiska staten och den materiella staten (samhället). I alla andra statsskick – och i det här avseendet är det ingen skillnad mellan monarki och republik – är medborgarens politiska vara skilt från medborgarens sociala vara (Marx 1843: 231).

Att konstituerande makt handlar om skapandet av socialt liv och inte är bunden till ett extraordinärt etablerande av reglerna för politiken öppnar för en förståelse av konstituerande makt som inte centreras i staten. Därmed undviks en assimilation av konstituerande makt till konstituerad makt och istället möjliggörs en tolkning av konstituerande makt som är förbunden med politik som artikulationen av samhälleliga konflikter utifrån de mångas skapande av sociala relationer. Men demokrati som upplösningen av statsformen lämnar samtidigt frågorna om formerna för självstyre obesvarade. Bristen på reflektion i det sammanhanget har ofta påpekats vara ett ödesdigert tillkortakommande i mycket av det tänkande som går tillbaka på Marx: oviljan eller oförmågan att reflektera över vad som kommer efter revolutionen öppnar inte för demokratisk frihet utan dess motsats. En liknande kritik kan riktas mot dem som söker att utveckla en konstitutionell modell som håller konstituerande makt i rörelse. Inte minst mot bakgrund av den förödande symbiosen mellan revolutionär rörelse å ena sidan och centraliseringen av politisk makt i en revolutionär regering å den andra sidan, som sansculotterna är de första i raden av flera exempel att tydliggöra, är frågan hur konstituerande makt kan konstitutionaliseras i ett givet historiskt sammanhang av betydelse. I det perspektivet framstår exempelvis Madison inte som en teoretiker inriktad på att avsluta revolutionen genom att utesluta möjligheten att återigen ta upp perspektivet av konstituerande makt, utan snarare som en republikansk realist – inriktad på att skapa förutsättningar för demokratisk frihet givet de samhälleliga omständigheterna (Hardt & Negri 2004: 354f). Men mellan denna realism och analysen av konstituerad makt som ett hinder för en konstitutionell modell som håller konstituerande makt i rörelse öppnar sig en spänning som är svår att överbrygga för dem som resonerar kring mängdens konstituerande makt. Mängden riskerar att visa sig vara samtidigt alltför stark och alltför svag, visserligen stark nog att åstadkomma frigörelsen från den gamla regimen, men samtidigt för svag för att bära upp det slags politiska relationer som möjliggör frihet (jfr Balibar 1995).

Avslutning

I de tre perspektiv på konstituerande makt som diskuterats bearbetades dialektiken mellan frigörelse och frihet i relation till konstitutionaliseringen av revolutionen på olika sätt. För federalisterna visade utvecklingen under revolutionsåren att de revolutionära idealen hade urartat och lösningen låg enligt deras förmenande i att tillvarata idealet om den blandade författningen. Även om federalisterna byggde vidare på revolutionsårens förståelser av konstituerande makt krympte den för dem ihop till att vara grunden för konstitutionen utan egentlig betydelse för förståelsen av politik när väl författningen etablerats. Federalisternas argumentation riktade sig mot dem som under revolutionsåren hade förespråkat författningar där tyngden låg i den lagstiftande församlingens bindning till medborgarnas deltagande. Den lagstiftande försam-

lingen var ett direkt utflöde av folkets konstituerande makt, men måste bindas till medborgarnas deltagande eftersom folket i stort var bättre på att tillvarata sina intressen och rättigheter än de valda representanterna, menade flera av revolutionärerna. Detta dubbla synsätt på de representativa institutionerna, ett utflöde av konstituerande makt men också ett problem i förhållande till folkets suveränitet, drevs till sin spets av sansculotterna. Sansculotterna insisterade på identiteten mellan styrande och styrda i det församlade folket och förkastade därmed tanken på representation. Att konstituerande makt är permanent vilande hos det församlade folket, vars politiska agerande förstods utifrån figuren om rätten till uppror, var väsentliga delar till sansculotternas uppfattning.

I de tre perspektiven friläggs skilda förståelser av konstituerande makt, som är av betydelse också för dagens debatter. Även i dessa diskussioner spelar revolutionernas problematik, att avsluta respektive fullfölja dem, en viktig roll. Att revolutionära omvälvningar inte sällan givit upphov till något lika hemskt som de lovat befrielsen från är av betydelse för dem som hävdar att vi genom den konstitutionella demokratin hittat ett sätt att författningsmässigt gestalta konstituerande makt. Revolutionerna öppnade en horisont som kan fullföljas genom att konstituerande makt görs till betingelse för konstituerad makt. Medborgarna kan i en mening börja igen genom att ta till vara på de resurser för samhällelig förändring som ligger i moderna författningars reflexivitet. Kritikerna menar att det synsättet leder till en assimilation av konstituerande makt till konstituerad makt och hävdar att det som behövs är en konstitutionell modell som håller konstituerande makt i rörelse. Även om den uppfattningen går tillbaka till sansculotterna och den rådsdemokratiska traditionen handlar det för dagens teoretiker om en social tolkning av konstituerande makt, baserad på det skapande av socialt liv som är en vardaglig och ordinär aktivitet hos de många och som kommer till politiskt uttryck i det sätt som exempelvis nya samarbetsformer etableras i sociala rörelser. Denna samhällliga omvandling är av ett potentiellt grundläggande slag, samtidigt som man tagit avsked från det slags modell – att inta staten – som dominerade revolutionärt politiskt tänkande från den franska till den ryska revolutionen. Snarare rör det sig om ett uttåg ur staten, demokrati som upplösningen av statsformen, men det reser också en rad frågor om möjligheterna att kunna gestalta demokratisk frihet som i hög grad förblir obesvarade. Samtidigt ligger i denna uppfattning om konstituerande makt en betoning av den radikala öppenhet mot framtiden som revolutionerna i slutet av 1700-talet kom att innebära, inte så mycket i det att revolutionärerna hade som syfte att bryta med det förflutna, tvärtom, men i den början revolutionerna utvecklades till. Det som skulle visa sig ha stor betydelse var ännu inte känt. Vi vet bättre – utom förmodligen vad som är möjligt nästa gång.

Referenser

- Ackerman, Bruce, 1991. *We the People: Foundations*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Ackerman, Bruce, 1992. *The Future of Liberal Revolution*. Yale: Yale University Press.
- Agamben, Giorgio, 1995 [1998]. *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*. Stanford: Stanford University Press.
- Amar, Akhil Reed, 1998. *The Bill of Rights. Creation and Reconstruction*. Yale: Yale University Press.
- Arendt, Hannah, 1958. *The Human Condition*. Chicago: University of Chicago Press.
- Arendt, Hannah, 1963 [1990]. *On Revolution*. London: Penguin.
- Arendt, Hannah, 1969. *On Violence*. San Diego: Harcourt Brace & Co.
- Balibar, Etienne, 1985 [1994]. "Spionza, the Anti-Orwell: The Fear of the Masses", s 3-37 i *Masses, Classes, Ideas. Studies on Politics and Philosophy Before and After Marx*. New York: Routledge.
- Cobban, Alfred, 1946. "The Political Ideas of Maximilien Robespierre during the Period of the Convention", *The English Historical Review* 61, s 45-80.
- Dahl, Robert, 2002. *How Democratic Is the American Constitution?* Yale: Yale University Press.
- Federal Farmer, 1787 [1981]. "Letter of October 12th 1787", s 54-60 i Storing, Herbert (red), *The Anti-Federalist. Writings of the Opponents of the Constitution*. Chicago: University of Chicago Press.
- Foucault, Michel, 1983. "What is Revolution?", s 83-100 i *The Politics of Truth*. New York: Semiotext(e).
- Furet, Francois, 1988 [1992]. *The French Revolution 1770-1814*. Oxford: Blackwell.
- Habermas, Jürgen, 1985. *Der philosophische Diskurs der Moderne*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Habermas, Jürgen, 1992. *Faktizität und Geltung. Beiträge zur Diskurstheorie des Rechts und des demokratischen Rechtsstaats*. Frankfurt a M: Suhrkamp.
- Hardt, Michael, 2007. "Jefferson and Democracy". *American Quarterly* 59, s 41-78.
- Hardt, Michael & Negri, Antonio, 2004. *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*. New York: Penguin.
- Hobbes, Thomas, 1642 [1998]. *On the Citizen*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hullington, Mark, 2002. *Citizens and Citoyens. Republicans and Liberals in America and France*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Jefferson, Thomas, 1787 [1999]. "Letter to James Madison", s 107-109 i Appleby, Joyce & Ball, Terence (red), *Jefferson: Political Writings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jefferson, Thomas, 1789 [1999]. "Letter to James Madison", s 593-598 i Appleby, Joyce & Ball, Terence (red), *Jefferson: Political Writings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kant, Immanuel, 1798 [2005]. *Der Streit der Fakultäten*. Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Kalyvas, Andreas, 2005. "Popular Sovereignty, Democracy, and the Constituent Power", *Constellations* 12, s 223-244.
- Koselleck, Reinhart, 1979. *Vergangene Zukunft. Zur Semantik geschichtlicher Zeiten*. Frankfurt a M: Suhrkamp.
- Madison, James, Hamilton, Alexander & Jay, John, 1788 [1987]. *The Federalist Papers*. London: Penguin.
- Manin, Bernard, 1997. *The Principles of Representative Government*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marx, Karl, 1843 [1977]. "Zur Kritik der Hegelschen Rechtsphilosophie", s 200-333 i *Marx-Engels Werke*, vol. 1. Berlin: Dietz Verlag.

- Matheron, Alexandre, 1997. "The Theoretical Function of Democracy in Spinoza and Hobbes", s 207-247 i Montag, Warren & Stolze, Ted (red), *The New Spinoza*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Miller, Joshua, 1988. "The Ghostly Body Politic: The Federalist Papers and Popular Sovereignty", *Political Theory* 16, s 99-119.
- Morgan Edmund, 1988. *Inventing the People. The Rise of Popular Sovereignty in England and America*. New York: Norton.
- Negri, Antonio, 1992 [1999]. *Insurgencies. Constituent Power and the Modern State*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Negri, Antonio, 1996. "Constituent Republic", s 213-222 i Virno, Paolo & Hardt, Michael (red), *Radical Thought in Italy. A Potential Politics*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Palmer, R.R., 1959. *The Age of the Democratic Revolution. A Political History of Europe and America, 1760-1800. The Challenge*. Princeton: Princeton University Press
- Palmer, R.R., 1964. *The Age of the Democratic Revolution. A Political History of Europe and America, 1760-1800. The Struggle*. Princeton: Princeton University Press.
- Pocock, J.G.A., 1975. *The Machiavellian Moment. Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition*. Princeton: Princeton University Press.
- Preuss, Ulrich. 1994. *Revolution, Fortschritt und Verfassung*. Frankfurt a M: Fischer.
- Rancière, Jacques, 2006. "Democracy, Republic, Representation", *Constellations* 13, s 297-307.
- Robespierre, Maximilien, 1793 [2007]. "On the Principles of Revolutionary Government", s 98-107 i Zizek, Slavoj (red), *Robespierre: Virtue and Terror*. London: Verso.
- Robespierre, Maximilien, 1794 [2007]. "On the Principles of Political Morality that Should Guide the National Convention in the Domestic Administration of the Republic", s 108-125 i Zizek, Slavoj (red), *Robespierre: Virtue and Terror*. London: Verso.
- Rousseau, Jean-Jacques, 1762 [1968]. *The Social Contract*. London: Penguin.
- Rudé, George, 1959. *The Crowd in the French Revolution*. Oxford: Oxford University Press.
- Schmitt, Carl, 1928 [2003]. *Verfassungslehre*. Berlin: Duncker & Humblot.
- Sieyès, Emmanuel Joseph, 1789 [2003]. "What is the Third Estate?", s 93-162 i Sonenscher, Michael (red), *Sieyès: Political Writings*. Indianapolis: Hackett.
- Soboul, Albert, 1968 [1980]. *The Sans-Culottes*. Princeton: Princeton University Press.
- Taylor, Charles, 2004. *Modern Social Imaginaries*. Durham: Duke University Press.
- Tilly, Charles, 2004. *Social Movements, 1768-2004*. Boulder: Paradigm Publishers.
- Waldron, Jeremy, 1995. "The Wisdom of the Multitude: Some Reflections on Book 3, Chapter 11 of Aristotle's Politics", *Political Theory* 23, s 563-583.
- Virno, Paolo, 1996. "Virtuosity and Revolution: The Political Theory of Exodus", s 189-210 i Virno, Paolo & Hardt, Michael (red), *Radical Thought in Italy. A Potential Politics*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Wolin, Sheldon, 1989. *The Presence of the Past. Essays on the State and the Constitution*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Wolin, Sheldon, 2001. *Tocqueville Between Two Worlds. The Making of a Political and Theoretical Life*. Princeton: Princeton University Press.
- Wood, Gordon, 1969. *The Creation of the American Republic, 1776-1787*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Wood, Gordon, 1991. *The Radicalism of the American Revolution*. New York: Vintage.

